

**ISHLAB CHIQRISH KORXONALARINI RIVOJLANISHIDA BANK
KREDITLARINING ROLI VA AHAMIYATI**

*Andijon davlat texnika instituti
Muhandislik iqtisodiyot va boshqaruv fakulteti
Iqtisodiyot (tarmoq va sohalari) yo'nalishi
K-111-21- guruh talabasi
Ergashev Shoxruxbek Sherzodbek o'g'li*

Annotatsiya: Ushbu maqola ishlab chiqarish korxonalarini rivojlantirishda bank kreditlarining ahamiyati va rolini chuqur tahlil qiladi. Maqolada bank kreditlarining korxonalarining investitsion faoliyatini rag'batlantirish, aylanma mablag'larini to'ldirish, yangi texnologiyalarni joriy etish va ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirishdagi o'rni yoritilgan. Shuningdek, O'zbekiston va xalqaro tajriba misolida bank kreditlaridan foydalanishning samaradorligi, mavjud muammolar va ularning yechimlari ko'rib chiqiladi. Maqola ishlab chiqarish sohasida faoliyat yurituvchi tadbirkorlar, iqtisodchilar va talabalar uchun qiziqarli bo'lishi mumkin.

Kalit So'zlar: Bank kreditlari, ishlab chiqarish korxonalarini, rivojlanish, investitsiya, moliyalashtirish, iqtisodiy o'sish, kichik biznes, kredit siyosati.

Annotation: This article deeply analyzes the **role and significance of bank loans in the development of manufacturing enterprises**. It highlights the role of bank loans in stimulating enterprises' investment activities, supplementing working capital, introducing new technologies, and expanding production capacities. The article also examines the effectiveness of using bank loans, existing problems, and their solutions, drawing on examples from Uzbekistan and international experience. This article may be of interest to entrepreneurs, economists, and students working in the manufacturing sector.

Keywords : Bank loans, manufacturing enterprises, development, investment, financing, economic growth, small business, credit policy.

Kirish

Iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi va raqobatbardoshligini oshirishda ishlab chiqarish korxonalarining roli beqiyosdir. Ushbu korxonalar yangi ish o'rinlarini yaratish, mahsulot va xizmatlar hajmini oshirish, shuningdek, mamlakatning eksport salohiyatini mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Biroq, ishlab chiqarish korxonalarini, ayniqsa, kichik va o'rta biznes subyektlari o'z faoliyatini kengaytirish, texnologik yangilanishlarni amalga oshirish va zamonaviy talablarga javob beradigan mahsulotlar ishlab chiqarish uchun sezilarli moliyaviy resurslarga muhtoj bo'ladi.

Aynan shu nuqtai nazardan bank kreditlari ishlab chiqarish korxonalarining rivojlanishida muhim moliyaviy manba bo‘lib xizmat qiladi [1].

Banklar iqtisodiyotning qon tomirlari hisoblanadi va ular tomonidan taqdim etilayotgan kreditlar korxonalarining investitsion loyihalarini moliyalashtirish, aylanma mablag‘larni to‘ldirish va yangi texnologiyalarni joriy etish imkonini beradi. Ushbu maqolada bank kreditlarining ishlab chiqarish korxonalarini rivojlantirishdagi nazariy va amaliy jihatlari chuqur o‘rganiladi, ularning afzalliklari va mavjud muammolari tahlil qilinadi, hamda samaradorligini oshirish bo‘yicha takliflar ilgari suriladi.

Adabiyotlar Tahlili

Bank kreditlarining korxonalar rivojlanishidagi roli ko‘plab mahalliy va xorijiy iqtisodchilar tomonidan keng o‘rganilgan. Masalan, A. Smith o‘zining “Xalqlar boyligi” asarida kredit mexanizmining iqtisodiy o‘shisdagi ahamiyatini qayd etgan [2]. J. M. Keynesning nazariyalariga ko‘ra, banklar investitsiyalarni rag‘batlantirish orqali iqtisodiy faollikni oshirishda muhim rol o‘ynaydi [3]. Zamonaviy iqtisodchilardan J. Stiglitz kredit bozorlaridagi axborot assimetriyasi muammosiga e‘tibor qaratgan bo‘lsa, M. Gertler va B. Bernanke kredit bozorlarining real iqtisodiyotga ta‘sirini o‘rgangan [4, 5].

O‘zbekistonda ham ushbu mavzu bo‘yicha ko‘plab tadqiqotlar olib borilgan. I. Islamov, A. Vahobov va Sh. G‘ulomov kabi olimlar bank kreditlarining kichik biznesni moliyalashtirish, sanoatni modernizatsiya qilish va korxonalarining raqobatbardoshligini oshirishdagi ahamiyatini ilmiy asoslab berganlar [6, 7]. Biroq, ushbu tadqiqotlarda bank kreditlarining ishlab chiqarish korxonalarini rivojlanishiga kompleks ta‘siri, mavjud tizimli muammolar va ularning yechimlariga doir tizimli tahlillar hali ham yetarli emas. Shuning uchun ushbu maqola mavzuni yanada chuqurroq o‘rganishga qaratilgan.

Metodologiya

Ushbu tadqiqotda bank kreditlarining ishlab chiqarish korxonalarini rivojlanishiga ta‘sirini tahlil qilish uchun quyidagi tadqiqot metodologiyalari qo‘llaniladi:

- Sistemali yondashuv Bank kreditlari va ishlab chiqarish korxonalarining o‘zaro bog‘liqligi va ularning iqtisodiy tizimdagi o‘rni kompleks tarzda ko‘rib chiqiladi.
- Komparativ tahlil O‘zbekiston va rivojlangan mamlakatlarning bank kreditlari tizimidagi o‘xshashliklar va farqlar o‘rganiladi, ilg‘or tajriba umumlashtiriladi.
- Statistik tahlil O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki, Davlat statistika qo‘mitasi va tijorat banklarining statistik ma‘lumotlari (ishlab chiqarish korxonalariga ajratilgan kreditlar hajmi, ularning o‘shish sur‘atlari, kreditlar bo‘yicha kechikishlar va boshqalar) tahlil qilinadi.

- Ekspert baholash Soha mutaxassislari, bank xodimlari va tadbirkorlar bilan suhbatlar o'tkazish orqali amaliy muammolar va ularning yechimlari bo'yicha fikrlar to'planadi.
- Induktiv va deduktiv xulosa chiqarish Umumiy nazariy qoidalar asosida xususiy holatlar o'rganiladi va xususiy ma'lumotlar asosida umumiy xulosalar chiqariladi.

Natijalar

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, bank kreditlari ishlab chiqarish korxonalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlash va ularning investitsion faoliyatini faollashtirishda muhim rol o'ynaydi. So'nggi yillarda O'zbekistonda ishlab chiqarish korxonalariga ajratilgan kreditlar hajmi sezilarli darajada oshgan bo'lib, bu ularning ishlab chiqarish quvvatlarini modernizatsiya qilish va kengaytirish imkonini bergan. Masalan, 2020-2024 yillar davomida ishlab chiqarish sohasiga yo'naltirilgan bank kreditlari hajmi X foizga oshgan [8]. Bu o'sish yangi texnologiyalarni joriy etish va mahsulot sifatini yaxshilashda o'z aksini topgan.

Shuningdek, bank kreditlari kichik va o'rta ishlab chiqarish korxonalarini uchun ayniqsa muhimdir, chunki ularning o'z mablag'lari cheklangan. Kreditlar hisobiga ushbu korxonalar yangi uskunalarni sotib olish, xomashyo zaxiralarini yaratish va yangi bozorlarga kirish imkoniyatiga ega bo'lmoqdalar. Biroq, tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, ayrim korxonalar kredit olishda garov ta'minoti yetishmasligi, foiz stavkalarining yuqoriligi va kredit olish jarayonining murakkabligi kabi muammolarga duch kelishmoqda.

Muhokama

Olingan natijalarni muhokama qilar ekanmiz, bank kreditlarining ishlab chiqarish korxonalarini rivojlantirishdagi salbiy va ijobiy jihatlarini qayd etish lozim. Ijobiy jihati shundaki, kreditlar korxonalariga tezkor moliyaviy yordam ko'rsatish imkonini beradi, bu esa ularning bozor talablariga moslashishiga va raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi. Investitsiya kreditlari orqali yangi ish o'rinlari yaratilishi va ishlab chiqarish samaradorligi oshishi kuzatiladi.

Shu bilan birga, bank kreditlaridan foydalanishda bir qator muammolar ham mavjud. Jumladan, yuqori foiz stavkalari kichik biznes uchun og'irlik qilishi mumkin, bu esa ularning rentabelligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Kredit jarayonlarining murakkabligi va byurokratik to'siqlar ham tadbirkorlarning kredit olish imkoniyatlarini cheklaydi. Garov ta'minoti bilan bog'liq muammolar, ayniqsa, yangi boshlagan korxonalar uchun jiddiy to'siq bo'lishi mumkin. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun hukumat va banklar o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish, kreditlash mexanizmlarini soddalashtirish va imtiyozli kredit dasturlarini kengaytirish zarur.

Xulosa

Bank kreditlari ishlab chiqarish korxonalarining barqaror rivojlanishini ta'minlashda va ularning iqtisodiy o'sishdagi rolini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ular korxonalarining moliyaviy resurslarga bo'lgan ehtiyojini qondirib, ularga yangi texnologiyalarni joriy etish, ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish va yangi bozorlarga chiqish imkonini beradi. Biroq, bank kreditlaridan foydalanish jarayonidagi ba'zi muammolar (yuqori foiz stavkalari, garov ta'minoti muammolari, byurokratik to'siqlar) ularning samaradorligini cheklashi mumkin. Ushbu muammolarni hal etish uchun quyidagilar taklif etiladi:

1. Imtiyozli kredit dasturlarini kengaytirish Kichik va o'rta ishlab chiqarish korxonalari uchun subsidiyalangan foiz stavkali kreditlarni taqdim etish.

2. Kreditlash mexanizmlarini soddalashtirish Kredit olish jarayonini avtomatlashtirish va hujjatlar talabini kamaytirish.

3. Garov ta'minoti tizimini takomillashtirish Kreditlarning garovsiz yoki kam garovli turlarini ko'paytirish, shuningdek, davlat kafolatlari tizimini rivojlantirish.

4. Moliyaviy savodxonlikni oshirish Tadbirkorlar uchun bank xizmatlari va kredit olish imkoniyatlari haqida muntazam seminarlar va treninglar tashkil etish.

Ushbu takliflar ishlab chiqarish korxonalarining bank kreditlaridan samarali foydalanishini ta'minlashga va shu orqali mamlakat iqtisodiyotining barqaror o'sishiga xizmat qiladi.

Adabiyotlar Ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasining "Banklar va bank faoliyati to'g'risida"gi Qonuni.
2. Smith A. An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations. – London: W. Strahan and T. Cadell, 1776.
3. Keynes J. M. The General Theory of Employment, Interest and Money. – London: Macmillan, 1936.
4. Stiglitz J. E. The Contributions of the Economics of Information to Twentieth Century Economics // The Quarterly Journal of Economics. – 2000. – Vol. 115, No. 4. – P. 1441-1478.
5. Bernanke B., Gertler M. Agency Costs, Net Worth, and Business Fluctuations // The American Economic Review. – 1989. – Vol. 79, No. 1. – P. 14-31.
6. Islamov I. Banklarning kichik biznesni moliyalashtirishdagi roli // Bozor, Pul va Kredit. – 2018. – № 3. – B. 15-18.
7. Vahobov A., G'ulomov Sh. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni moliyaviy qo'llab-quvvatlash. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2017.
8. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki rasmiy sayti ma'lumotlari (yillik hisobotlar).